

Wiedza o społeczeństwie

Program nauczania Szkoła podstawowa Klasa 8

SPIS TREŚCI

1. Charakterystyka i opis programu • 2
 - 1.1. Zadania i cele edukacyjne • 2
 - 1.2. Struktura programu • 3
 - 1.3. Uwagi o realizacji programu • 3
 - 1.4. Szczegółowe cele kształcenia i wychowania • 3
 - 1.5. Sposoby osiągnięcia celów. Metody pracy • 8
 - 1.6. Metody oceny osiągnięć uczniów • 10
2. Materiały nauczania i opis szczegółowych osiągnięć ucznia • 12
3. Opis umiejętności absolwenta szkoły podstawowej kończącego edukację z zakresu wiedzy o społeczeństwie • 13

1. CHARAKTERYSTYKA I OPIS PROGRAMU

1.1. Zadania i cele edukacyjne

Uczeń kończący szkołę podstawową powinien mieć ogólną wiedzę i wysoki poziom umiejętności indywidualnych związanych z zagadnieniami społecznymi, aby rozumieć najważniejsze zasady obowiązujące w przestrzeni publicznej i uczestniczyć w życiu obywatelskim. Podstawa programowa formułuje dość szczegółowe cele stawiane przed szkołą w zakresie nauczania wiedzy o społeczeństwie dla II etapu edukacyjnego szkoły podstawowej. Odnoszą się one do następujących obszarów:

- wiedza i rozumienie;
- wykorzystanie i tworzenie informacji;
- rozumienie siebie oraz rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów;
- komunikowanie i współdziałanie.

Na podstawie treści i celów zapisanych w podstawie programowej, a także własnego doświadczenia, autorzy programu nauczania określili efekty, które powinny zostać osiągnięte po zrealizowaniu programu. Za podstawowe cele edukacji w zakresie wiedzy o społeczeństwie uznano:

- rozwijanie wiedzy i umiejętności pozwalających na zrozumienie mechanizmów życia społecznego i publicznego i aktywne w nim uczestniczenie;
- doskonalenie umiejętności związanych z definiowaniem i rozwiązywaniem prostych problemów społecznych i interpersonalnych;
- kształtowanie poszanowania wartości (demokracji, patriotyzmu, tolerancji, altruizmu) niezbędnych do określenia własnego miejsca w świecie;
- kształtowanie szacunku dla instytucji państwa prawa oraz rozwijanie poczucia współodpowiedzialności za nie;
- przygotowanie do świadomego uczestnictwa w gospodarce wolnorynkowej i gospodarowania posiadanymi środkami;
- rozwijanie wiedzy i umiejętności pozwalających na zrozumienie najważniejszych procesów społecznych, politycznych i gospodarczych zachodzących we współczesnym świecie;

- doskonalenie umiejętności pozwalających na samodzielną pracę z wykorzystaniem różnych źródeł i nośników informacji;
- kształtowanie postaw przedsiębiorczych i obywatelskich sprzyjających podejmowaniu działań na rzecz innych oraz dobra wspólnego.

1.2. Struktura programu

Na potrzeby programu została przyjęta prosta struktura składająca się z następujących elementów:

- opis szczegółowych celów kształcenia i wychowania;
- sposoby osiągania celów kształcenia i wychowania;
- opis osiągnięć przedmiotowych;
- treści nauczania w kontekście przewidywanych szczegółowych osiągnięć ucznia;
- propozycje kryteriów oceniania i metod sprawdzania osiągnięć ucznia.

1.3. Uwagi o realizacji programu

Program jest dostosowany do realizacji w wymiarze dwóch godzin tygodniowo podczas dwóch semestrów. Zgodnie z wytycznymi MEN należy go realizować w klasach ósmych szkoły podstawowej. Treści zawarte w programie są propozycją, z której nauczyciel powinien korzystać w sposób twórczy, odpowiednio eksponując je w zależności od specyfiki klasy, z którą będzie współpracować. Optymalna realizacja programu wymaga współpracy z nauczycielami innych przedmiotów, ze szczególnym uwzględnieniem przedmiotów humanistycznych.

1.4. Szczegółowe cele kształcenia i wychowania

Szczegółowe cele edukacyjne i wychowawcze, specyficzne dla tego programu, zostały sformułowane na podstawie wymagań zapisanych w podstawie programowej z 2024 r. Sposób formułowania szczegółowych celów prezentuje tabela.

SZCZEGÓŁOWE CELE KSZTAŁCENIA I WYCHOWANIA		
Cele kształcenia – wymagania ogólne zapisane w podstawie programowej	Szczegółowe cele edukacyjne	Szczegółowe cele wychowawcze
<p>I. Wiedza i rozumienie. Uczeń:</p> <p>1) wyjaśnia podstawowe prawidłowości życia społecznego, w tym funkcjonowania grup społecznych oraz społeczności lokalnej i regionalnej oraz wspólnoty etnicznej i państwowej;</p> <p>2) uzasadnia znaczenie procedur demokratycznych i stosuje je w życiu szkoły oraz grup, w których uczestniczy;</p> <p>3) wyjaśnia znaczenie aktywności obywatelskiej;</p> <p>4) przedstawia zasady ustroju Rzeczypospolitej Polskiej i podstawowe organy władz publicznych;</p> <p>5) ma podstawową wiedzę na temat praw człowieka, środków masowego przekazu oraz wybranych spraw międzynarodowych;</p> <p>6) wykorzystuje swą wiedzę do interpretacji wydarzeń życia społecznego, w tym publicznego.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Zapoznanie z najważniejszymi zasadami funkcjonowania grup społecznych, środowisk lokalnych i regionalnych, a także etnicznych i państwowych. • Przybliżenie procedur demokratycznych i zasad ich stosowania na poziomie szkoły, środowiska lokalnego i państwowego. • Wskazanie na rolę symboliki narodowej i jej wartość dla całego narodu. • Prezentacja mniejszości narodowych i etnicznych żyjących w Polsce. • Zapoznanie z możliwościami aktywnego uczestnictwa (np. poprzez samorząd) w życiu szkoły. • Zapoznanie z najważniejszymi zasadami demokracji i cechami państwa demokratycznego. • Prezentacja podstawowych zasad ustroju Rzeczypospolitej 	<ul style="list-style-type: none"> • Kształtowanie postaw tolerancji wobec różnorodnych opinii i postaw. • Kształtowanie postaw prospołecznych na stawionych na innych. • Promowanie aktywności społecznej. • Kształtowanie postaw otwartości wobec różnych poglądów politycznych. • Rozwijanie zainteresowania zagadnieniami politycznymi jako wartości potrzebnej do zrozumienia współczesnego świata. • Wdrażanie do stosowania procedur demokratycznych w życiu klasowym i szkolnym. • Budowanie szacunku dla innych narodów i społeczności. • Kształtowanie poszanowania odrębności kulturowej mniejszości zamieszkujących w Polsce.

	<p>Polskiej i zadań władzy ustawodawczej, wykonawczej oraz sędziowskiej.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uświadomienie znaczenia zasad praworządności w działaniach publicznych. • Zapoznanie z prawami człowieka zapisanymi w Konstytucji RP oraz z prawami dziecka. • Zapoznanie z rodzajami środków służących do tworzenia i przekazywania informacji. • Prezentacja organizacji międzynarodowych, do których należy Polska. • Prezentacja najważniejszych problemów współczesnego świata. • Uświadomienie znaczenia działań publicznych związanych np. z obroną praw człowieka lub zagadnieniami ekologicznymi. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kształtowanie świadomości obowiązków wobec własnej ojczyzny oraz rozwijanie postawy patriotycznej, w tym szacunku dla ojczyzny i symboli narodowych. • Kształtowanie dumy z dziedzictwa kulturowego i osiągnięć narodu polskiego.
<p>II. Wykorzystanie i tworzenie informacji. Uczeń:</p> <p>1) znajduje informacje na temat życia społecznego, w tym publicznego;</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Doskonalenie umiejętności odróżniania opinii od faktów. • Doskonalenie umiejętności odczytywania 	<ul style="list-style-type: none"> • Uświadamianie zagrożeń, które mogą wynikać z nieodpowiedniego korzystania z różnorodnych

<p>2) wykorzystuje informacje do tworzenia własnej wypowiedzi na temat wydarzeń z życia społecznego, w tym publicznego.</p>	<p>i interpretowania różnych informacji.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Doskonalenie umiejętności przetwarzania informacji i ich prezentowania. • Zapoznanie z funkcjami, jakie pełnią media we współczesnym świecie. • Wskazywanie, jak media mogą kształtować opinię publiczną. 	<p>środków przekazu i tworzenia informacji.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kształtowanie postaw krytycyzmu. • Kształtowanie postaw tolerancji wobec różnorodnych opinii i postaw.
<p>III. Rozumienie siebie oraz rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. Uczeń:</p> <p>1) rozpoznaje własne potrzeby i potrzeby innych;</p> <p>2) wyjaśnia związek między godnością a prawami, które mu przysługują;</p> <p>3) przedstawia własne prawa i obowiązki;</p> <p>4) powiększa treść własnej tożsamości lokalnej, regionalnej, etnicznej i obywatelskiej;</p> <p>5) rozpoznaje przypadki łamania praw w swoim otoczeniu;</p> <p>6) argumentuje zasadność postaw obywatelskich – m.in. odpowiedzialności, troski o dobro wspólne i tolerancji;</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Doskonalenie umiejętności związanych z rozpoznawaniem potrzeb własnych i otoczenia społecznego. • Rozwijanie umiejętności rozpoznawania własnych słabych i mocnych stron. • Budowanie poczucia godności opartej na wiedzy o prawach dziecka, człowieka i ucznia. • Zapoznanie z zasadami organizacji życia szkolnego, a także prawami i obowiązkami ucznia. • Rozwijanie zainteresowania sprawami lokalnymi, regionalnymi i narodowymi. • Uświadomienie znaczenia zasad praworządności w życiu publicznym. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kształtowanie umiejętności interpersonalnych. • Kształtowanie postaw prospołecznych, nastawionych na innych. • Promowanie aktywności społecznej. • Wspieranie rozwoju zainteresowań uczniów. • Rozwijanie w społeczności szkolnej relacji opartych na poszanowaniu godności. • Rozwijanie postaw szacunku wobec dobra wspólnego. • Rozwijanie postaw etycznych w codziennym życiu. • Kształtowanie szacunku dla tożsamości lokalnych, narodowych i obywatelskich.

<p>7) rozpoznaje problemy najbliższego otoczenia i szuka ich rozwiązań.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Uświadomienie, w jaki sposób należy reagować na przypadki łamania praw. • Wyjaśnienie zasad społeczeństwa obywatelskiego. • Wskazywanie przyczyn powstawania konfliktów i ich roli w życiu społecznym. • Zapoznanie z różnymi sposobami rozwiązywania konfliktów. • Kształtowanie umiejętności pozytywnego rozwiązywania konfliktów. • Doskonalenie umiejętności radzenia sobie w sytuacji konfliktu. 	<ul style="list-style-type: none"> • Budowanie postawy tolerancji wobec osób o różnych tożsamościach. • Budowanie postawy wrażliwości na naruszanie praw innych. • Kształtowanie szacunku dla zasad praworządności. • Kształtowanie cnót obywatelskich. • Doskonalenie umiejętności rozwiązywania prostych konfliktów interpersonalnych. • Kształtowanie postaw sprzyjających rozwiązywaniu konfliktów w wyniku negocjacji.
<p>IV. Komunikowanie i współdziałanie. Uczeń:</p> <p>1) komunikuje się w sprawach życia społecznego, w tym publicznego, oraz dyskutuje i przedstawia własne argumenty w wybranych sprawach tego typu;</p> <p>2) rozpoznaje przypadki wymagające postaw asertywnych;</p> <p>3) współpracuje z innymi – dzieli się zadaniami i wywiązuje się z nich;</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wskazywanie na społeczną naturę człowieka i jego zachowania z tego wynikające. • Zapoznanie z sytuacjami wymagającymi zachowań asertywnych. • Wskazywanie na wartości związane ze współpracą w ramach różnych grup i zbiorowości społecznych. • Przedstawienie zależności pomiędzy współdziałaniem 	<ul style="list-style-type: none"> • Kształtowanie postaw tolerancji wobec poglądów niezgodnych z własnymi. • Kształtowanie umiejętności dokonywania wyborów i ponoszenia ich konsekwencji. • Promowanie postaw współpracy zamiast rywalizacji. • Wspieranie aktywności w działaniach samorządu klasowego i szkolnego.

<p>4) wykazuje konieczność współdziałania w życiu społecznym i wyjaśnia istotę samorządności;</p> <p>5) korzysta z prostych procedur oraz z możliwości, jakie stwarzają obywatelom instytucje życia publicznego – wskazuje, gdzie załatwić proste sprawy urzędowe.</p>	<p>społecznym a działalnością samorządową.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zapoznanie z procedurami związanymi z załatwianiem różnych prostych spraw urzędowych. • Doskonalenie umiejętności wypełniania druków urzędowych. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kształtowanie samodzielności.
--	--	---

1.5. Sposoby osiągnięcia celów. Metody pracy

Warto zacząć od charakterystyki wiedzy i umiejętności ucznia klasy siódmej szkoły podstawowej, którą można potraktować jako punkt wyjścia do wytyczania kolejnych celów. Uczeń kończący klasę siódmą szkoły podstawowej w zakresie nauk społecznych powinien mieć określony zakres zainteresowań oraz gotowość do podjęcia dalszego trudu kształcenia, wykazywać się dociekliwością i przejawiać zainteresowanie zjawiskami społecznymi. Jego postawa powinna się ujawniać w zadawaniu pytań typu: *Dlaczego tak jest i czy mogłoby być inaczej?* i próbach poszukiwania na nie odpowiedzi. Powinien wykazywać się także umiejętnością planowania własnych działań oraz, gotowością do współpracy i ponoszenia odpowiedzialności za efekty swoich decyzji i działań.

Zadaniem nauczyciela jest znalezienie optymalnych metod pracy z uczniem przez włączenie go w proces zdobywania nowych wiadomości i umiejętności. Ważny jest odpowiedni dobór treści oraz sformułowanie na ich podstawie ściśle określonych wymagań edukacyjnych. Umożliwi to uczniowi ponoszenie współodpowiedzialności za ostateczny efekt pracy. Uczeń, który w pełni świadomie pozna i zaakceptuje cel działania, jest bardziej skłonny do aktywnej i twórczej pracy, dzięki czemu może osiągnąć lepsze wyniki w nauce. Niezwykle ważne jest także stosowanie odpowiednich metod pracy. Należy jak najczęściej korzystać z tych, które preferują aktywne uczestnictwo ucznia w lekcji.

Wśród najbardziej polecanych metod można wymienić:

- dyskusję,
- metodę projektów,

- gry dydaktyczne z elementami dramy,
- mapę skojarzeń,
- mapę myśli
- metaplan,
- dyskusję punktową,
- drzewko decyzyjne,
- debatę.

Ponadto powinno się zachęcać uczniów do:

- przeprowadzania wywiadów, ankiet, prostych badań opinii publicznej, prób analizy i interpretacji różnych źródeł informacji;
- udziału w dużych projektach angażujących całą społeczność szkolną, jak np. wybory do samorządu szkolnego, a także w projektach typu „Młodzi głosują”, „Dni Europy” oraz w wolontariacie;
- tworzenia prezentacji, referatów i krótkich wystąpień na forum klasy;
- pracy z różnymi materiałami źródłowymi, próby ich interpretacji i formułowania wniosków.

Stosowanie aktywizujących metod pracy z uczniami nie oznacza rezygnacji z tych bardziej tradycyjnych, np. rozmowy nauczającej czy samodzielnej pracy z tekstem, rozwijającej umiejętności: sekcjonowania materiału, streszczania, pozyskiwania określonych wiadomości. O wyborze optymalnej metody pracy decyduje ostatecznie nauczyciel, biorąc pod uwagę własne predyspozycje i charakter zespołu, z jakim przyjdzie mu współpracować. Należy podkreślić, że autorzy podstawy programowej postulują, aby uczeń w ciągu cyklu nauki wiedzy o społeczeństwie co najmniej dwa razy uczestniczył w projekcie edukacyjnym. Zdaniem autorów programu uczestnictwo w projektach jest bardzo skuteczną metodą edukacji. Dzięki niemu uczniowie:

- zdobywają wiedzę zgodną ze swoimi zainteresowaniami;
- badają problem, poszukują praktycznych rozwiązań i uczą się skutecznie planować i realizować założone cele;
- uczą się organizacji własnej pracy i współpracy z innymi;
- doskonalą umiejętność publicznego prezentowania efektów swojej pracy.

W pracy metodą projektów rola nauczyciela polega przede wszystkim na:

- przekazaniu najważniejszych informacji na temat zasad tworzenia projektów i pomocy w zdobyciu niezbędnych umiejętności;
- przedstawieniu propozycji tematów projektów lub pomocy w wypracowaniu własnego tematu;
- pomocy w wyborze formy prezentacji;
- przedstawieniu kryteriów oceniania projektu;
- przeprowadzaniu konsultacji z uczniami realizującymi projekt i kontrolowaniu poszczególnych etapów pracy nad projektem;
- stworzeniu optymalnych warunków do prezentacji projektu;
- omówieniu i ocenieniu zrealizowanego projektu.

Skutecznemu osiągnięciu celów edukacyjnych sprzyja indywidualizacja pracy z uczniem, rozumiana jako przyjęcie pewnego stylu pracy pozwalającego na realizację zamierzeń ucznia z uwzględnieniem jego specyficznych możliwości. Ważną rolę odgrywa dobór różnych metod pracy z całym zespołem przy jednoczesnym zróżnicowaniu wymagań edukacyjnych w stosunku do każdego z uczniów.

1.6. Metody oceny osiągnięć uczniów

Ocenianie osiągnięć uczniów powinno z jednej strony mieścić się w ramach opracowanego przez każdą szkołę wewnątrzszkolnego systemu oceniania, z drugiej zaś powinno mieć wymiar oceny zewnętrznej. Ważnym elementem oceny osiągnięć powinno być wyraźne określenie zasad współpracy w relacji nauczyciel – uczeń. Oceniając postępy ucznia, powinno się brać pod uwagę stopień opanowania przez niego wiedzy i umiejętności, a także uwzględniać efektywność pracy nauczyciela i jego oddziaływań edukacyjnych w odniesieniu do poszczególnych osób. Postulat ten może być realizowany przez:

- określenie wymagań edukacyjnych w ramach poszczególnych działów programu nauczania i sporządzenie – z uwzględnieniem tych wymagań – opisu oczekiwanych osiągnięć ucznia w zakresie wiedzy o społeczeństwie;
- jasne i wyraźne sformułowanie sposobów sprawdzania wiedzy i umiejętności;
- sformułowanie systemu oceniania zawierającego precyzyjne kryteria.

Szczegółowy system wymagań edukacyjnych powinien zostać wypracowany przez każdego nauczyciela i stać się integralną częścią wewnątrzszkolnego systemu oceniania. Dlatego w niniejszym programie opisano te osiągnięcia ucznia, które są niezbędne do sformułowania pełnych wymagań edukacyjnych na poziomie klasy ósmej szkoły podstawowej. Wynikający z charakteru programu sposób sprawdzania wiedzy i umiejętności powinien być traktowany jako nierozdzielna część systemu oceniania. Należy poinformować uczniów o sposobach sprawdzania wiedzy i umiejętności i sposobie ich oceniania. Proponuje się następujące formy sprawdzania wiedzy i umiejętności:

- wypowiedzi ustne:
 - dyskusje,
 - przemówienia, prezentacje,
 - debaty z wykorzystaniem argumentowania, syntezy, analizy, wnioskowania, komentarzy;
- ocena wykonania i zaprezentowania projektu uczniowskiego;
- prace pisemne w klasie:
 - kartkówka – do 15 minut, materiał tylko z ostatniej lekcji, niezapowiedziana,
 - sprawdzian – czas trwania dowolny, materiał z 3–5 lekcji, zapowiedziany tydzień wcześniej i potwierdzony wpisem do dziennika,
 - praca klasowa – obejmująca większą partię materiału, zapowiedziana tydzień wcześniej i potwierdzona wpisem do dziennika,
 - testy różnego typu – zadania: otwarte, zamknięte, problemowe, wielokrotnego wyboru, sprawdzające znajomość materiału nauczania etapami,
 - prace semestralne – tworzone jako interdyscyplinarne sprawdziany kompetencji, konstruowane wspólnie z nauczycielami innych przedmiotów humanistycznych;
- prace domowe dla chętnych:
 - ćwiczenia,
 - notatki,
 - własna twórczość, np. przygotowanie przemówienia, wywiadu, projektu,
 - indywidualne lub zespołowe opracowanie referatu,
 - prowadzenie prac badawczych i opracowanie ich wyników,
 - opracowanie informacji dotyczących bieżących zagadnień z różnych sfer życia społecznego,

- przygotowanie pod kierunkiem nauczyciela zajęć tematycznych oraz ćwiczeń;
- aktywność podczas lekcji:
 - praca w grupie (organizacja pracy grupy, zaangażowanie, efekty pracy),
 - aktywna praca indywidualna poprzez prezentację referatów, projektów itp.;
- udział w konkursach przedmiotowych i projektach angażujących całą społeczność szkolną.

Nauczyciel, korzystając z podanych propozycji, powinien uwzględnić specyfikę klasy i całej szkoły, a także inne uwarunkowania wynikające z jego metod pracy dydaktycznej. Ostateczny i szczegółowy kształt systemu oceniania powinien zostać opracowany przez zespół przygotowujący wewnętrzny system oceniania. Optymalne wydaje się stosowanie tradycyjnych stopni szkolnych w skali 1–6. Ważne jest jednak, aby niezależnie od przyjętego systemu oceniania uczniowie byli poinformowani o zakresie ocen i kryteriach oceniania oraz sposobach sprawdzania wiedzy i umiejętności. Przedstawienie wymagań i zasad oceny może być podstawą do zbudowania pozytywnych zasad współpracy między nauczycielem a uczniem.

2. MATERIAŁ NAUCZANIA I OPIS SZCZEGÓŁOWYCH OSIĄGNIĘĆ UCZNIĄ

Formułowanie materiału nauczania i osiągnięć ucznia szkoły podstawowej następuje na podstawie analizy poszczególnych treści zawartych w podstawie programowej. Dzięki temu można edukację traktować jako proces całościowy, skorelowany z podstawą programową i mający jednocześnie wyznaczony cel działań – opis osiągnięć ucznia kończącego szkołę podstawową. Na podstawie tych założeń skonstruowano jednostki dydaktyczne obejmujące zakres tematyczny wynikający z podstawy programowej i osiągnięcia ucznia szkoły podstawowej z zakresu wiedzy o społeczeństwie. Materiał ten może stanowić praktyczne narzędzie dydaktyczne, ponieważ całościowo ujmuje proces edukacji wiedzy o społeczeństwie i może być punktem wyjścia do opracowania przez każdego nauczyciela specyficznego rozkładu treści nauczania. Układ treści programu ma holistyczny charakter, co pozwala uczniowi poznawać zjawiska od najbliższych jego osobie i codziennemu doświadczeniu, jak grupy społeczne wspólnoty lokalne, etniczne i narodowe, po zagadnienia bardziej skomplikowane i abstrakcyjne. Kierując się wyżej wspomnianymi przesłankami, proponujemy następujący układ działów tematycznych:

1. Człowiek, grupy społeczne, rodzina
2. Społeczność szkolna, lokalna i regionalna
3. Wspólnoty narodowe, etniczne i obywatelskie
4. Ustrój demokratyczny Rzeczypospolitej Polskiej
5. Świat, Europa
6. Prawa człowieka, nieletni wobec prawa
7. W świecie mediów i informacji

3. OPIS UMIEJĘTNOŚCI ABSOLWENTA SZKOŁY PODSTAWOWEJ KOŃCĄCEGO EDUKACJĘ Z ZAKRESU WIEDZY O SPOŁECZEŃSTWIE

Uczeń kończący edukację z przedmiotu wiedza o społeczeństwie w szkole podstawowej powinien:

- analizować przyczyny powstawania prostych konfliktów interpersonalnych i podejmować próby ich rozwiązania;
- wymieniać zasady współdziałania w sprawach publicznych;
- podejmować próby działań społecznych na forum społeczności szkolnej;
- charakteryzować najważniejsze zasady działania społeczeństwa obywatelskiego i instytucji samorządowych;
- podejmować próby załatwiania prostych spraw urzędowych;
- opisywać najważniejsze zasady demokratyczne i posługiwać się nimi;
- orientować się w najważniejszych zagadnieniach sceny politycznej;
- prezentować postawę tolerancji w stosunku do innych narodów i mniejszości narodowych;
- wymieniać najważniejsze zasady związane z wyborami;
- rozpoznawać zachowania nieetyczne w życiu społecznym i politycznym i wyrażać o nich własne opinie;
- odczytywać informacje z różnych źródeł, wykorzystywać je do prezentacji własnych poglądów;
- posługiwać się swobodnie różnymi mediami, mając świadomość związanych z nimi zagrożeń i możliwości manipulacji;

- znać podstawowe zasady ustroju Rzeczypospolitej Polskiej i zadania władzy ustawodawczej, wykonawczej oraz sądowej;
- prezentować postawę patriotyzmu w odniesieniu do ojczyzny i społeczeństwa;
- wymieniać i stosować prawa i obowiązki zapisane w konstytucji;
- propagować zasady etyczne w gospodarce i pracy zawodowej.